

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ТА СЛУХАЧІВ У ПРОЦЕСІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В. Дияк

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, Україна

кореспондент-автор – Дияк В.: vadimd09@gmail.com

doi: 10.32626/2309-8082.2019-15.42-46

У статті конкретизовано змістовні складники концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в Національній академії Державної прикордонної служби України (НАДПСУ). Встановлено, що потреба у визначенні методологічних засад соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ детермінує необхідність всебічного розгляду та обґрунтування змісту авторської педагогічної концепції як форми репрезентації результатів науково-педагогічного дослідження і методичного апарату вирішення окресленої проблеми.

Підсумовано, що аналіз і оцінку будь-якої педагогічної концепції необхідно здійснювати з трьох основних позицій. *По-перше*, з точки зору узгодження її змісту з історіографією досліджуваної проблеми, відповідно до логіки становлення педагогічної науки в цілому і досліджуваного напрямку, зокрема. *По-друге*, з позиції наукової новизни і теоретичної значущості репрезентованого в концепції матеріалу. І, *по-третє*, з точки зору практичної значущості для масового використання, тобто адаптованості змісту концепції до умов сучасної вищої військової освіти, можливості отримання з її допомогою необхідних результатів.

Висвітлено результати теоретичного аналізу репрезентованих у науковій літературі педагогічних концепцій, що засвідчило різноманітність наукових позицій щодо їх композиційної побудови. Відображено авторське трактування концепції соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ. Це комплекс ключових положень, які всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища та його існування в реальних умовах освітнього процесу вищої школи. Під комплексом ключових положень розуміємо складну, цілеспрямовану, динамічну систему фундаментальних знань про досліджуваний процес.

Сформульовано припущення, що композиційно авторська педагогічна концепція соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ як система наукових знань і форма публічної репрезентації результатів дослідження містить такі структурні частини: загальні положення; понятійно-категоріальний апарат; теоретико-методологічні основи; ядро концепції; змістовно-сміслові наповнення; педагогічні умови ефективного функціонування і розвитку досліджуваного процесу; верифікація.

Ключові слова: курсанти, слухачі, соціально-економічна підготовка, соціально-економічна компетентність, концепція, безперервна освіта.

Вступ

Активізація педагогічних досліджень, спрямованих на оптимізацію професійної підготовки у вищій школі, викликана посиленням вимог до результативності освітнього процесу і необхідністю його науково обґрунтованої зміни з метою підвищення ефективності, як слушно підкреслює Є. Яковлев [6], актуалізувала проблему адекватного уявлення найбільш значущих для педагогічної теорії і практики результатів наукового пошуку. Прагнення створити цілісну теорію, здатну змістовно обґрунтувати той чи інший аспект

Diyak V. Concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine

Abstract. The article concretizes the essential components of concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine (NASBGSU). It has been established that the need to define methodological principles of concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU determines a necessity of comprehensive consideration and substantiation of the essence of the author's pedagogical concepts as a form of representation of results of scientific and pedagogical research and methodical apparatus for solving the problem outlined.

The results of theoretical analysis of pedagogical concepts represented in the scientific literature have been revealed that proved a diversity of scientific positions on their compositional construction. The author's interpretation of the concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU has been manifested. This is a set of key provisions that comprehensively reveal the essence, content and features of the studied phenomenon and its existence in real conditions of higher school educational process. Under the set of key provisions we understand a complex, purposeful, dynamic system of fundamental knowledge about the studied process.

It has been formulated a supposition that compositional author's pedagogical concepts of socio-economic training of cadets and students in the process of continuous education in the NASBGSU as a system of scientific knowledge and a form of public presentation of the results of research contains the following structural parts: general provisions; conceptual categorical apparatus; theoretical and methodological foundations; core of the concepts; semantic and meaningful filling; pedagogical conditions of effective functioning and development of the studied process; verification.

Key words: cadets, students, socio-economic training, socio-economic competence, concepts, continuous education.

педагогічного процесу і, в зв'язку з цим, розкрити ключові процедури ефективного оперування ним в умовах сучасної освіти, часто призводить дослідників до необхідності розробки різних педагогічних концепцій.

Водночас, будучи, безумовно, плідною, ідея систематизації знань про певний аспект педагогічного процесу у вигляді цілісної теорії до теперішнього часу залишається слабо розробленою в змістовному плані. Зокрема, не визначено загальне розуміння педагогічної концепції, не встановлені її структурні компоненти, їх цільове призначення і змістове напов-

нення, не розроблена технологія побудови концепції, не встановлені показники її новизни, значущості та результативності, не досліджені можливості експериментальної перевірки [6, с. 4]. Тому, виступаючи генеральною метою багатьох досліджень, існуючі педагогічні концепції розвитку військової освіти досі відрізняються композиційною і змістовною різноманітністю, що часто не дозволяє не тільки обговорювати питання щодо повноти та достовірності поданої теорії, але й про можливості її практичного використання в умовах сучасного освітнього процесу.

Метою статті є окреслення змістовних складників концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти у НАДПСУ.

Матеріал і методи дослідження

За допомогою теоретичних методів (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація) нами було з'ясовано стан розробленості проблеми у визначенні та поглибленому теоретичному обґрунтуванні авторської педагогічної концепції як форми репрезентації результатів науково-педагогічного дослідження передбачає тлумачення термінологічного апарату, методологічних підходів і принципів організації соціально-економічної підготовки (СЕП) курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, використання оновленого методичного забезпечення для вирішення окресленої проблеми. Пропонуючи власне бачення такої педагогічної концепції, ми не ставимо за мету її тотальної структурної уніфікації, хоча і вважаємо це надзвичайно важливим.

Результати дослідження

Видається доцільним здійснити дефінітивний аналіз категорії «концепція». У теорії і практиці педагогіки до теперішнього часу відсутнє однозначне трактування поняття «концепція», яке розглядають як основну думку, задум, що визначає зміст чого-небудь; стратегію педагогічної діяльності, що визначає розробку відповідних теорій; систему поглядів на про процеси і явища в природі і суспільстві; мету, сутність, структуру, рушійні сили, способи і закономірності функціонування навчального процесу; провідну ідею, основну думку чогось або синонім теорії; спосіб пізнання, трактування яких-небудь явищ, основну точку зору, керівну ідею для їх освітлення або провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності та ін. Узагальнюючи наведені визначення, ми дотримуватимемося такого тлумачення: концепція СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ – це комплекс ключових положень, що всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища та його існування в реальних умовах освітнього процесу ВВНЗ. Під комплексом ключових положень розуміємо складну, цілеспрямовану, динамічну систему фундаментальних знань про досліджуваний процес.

Зазначимо, що науковий пошук і вибір методологічних підходів до соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ дав змогу зафіксувати об'єктивні підстави для визначення концепції анонсованого педагогічного дослідження на методологічному рівні. Не претендуючи на універсальність нашого уявлення про виклад системи знань у вигляді педагогічної концепції, ми свідомо обмежилися процесуальними характеристиками досліджуваного об'єкта. Згідно з думкою Є. Яковлева [6], якщо досліджуваний педагогічний феномен має властивості процесу, найбільш обґрунтованою є послідовне визначення всіх рівнів педагогічної концепції.

Перш ніж розкрити сутність і зміст авторської концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, вважаємо за необхідне підкреслити, що аналіз і оцінку будь-якої педагогічної концепції необхідно здійснювати з трьох основних позицій. *По-перше*, з точки зору узгодження її змісту з історіографією досліджуваної проблеми, відповідно до логіки становлення педагогічної науки в цілому і досліджуваного напрямку, зокрема. *По-друге*, з позиції наукової новизни і теоретичної значущості репрезентованого в концепції матеріалу. І, *по-третє*, з точки зору практичної значущості для масового використання, тобто адаптованості змісту концепції до умов сучасної вищої військової освіти, можливості отримання з її допомогою необхідних результатів. Коротко охарактеризуємо кожен із названих аспектів, що відбивають потенційну результативність запропонованої концепції.

Дотримання вимоги відповідності змісту концепції історіографії становлення досліджуваної проблеми передбачає аналіз та облік позитивного досвіду розробки таких концепцій в історії військової педагогіки. З цією метою визначено понятійно-термінологічне поле дослідження, здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення професійної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти у ЗВО Державної прикордонної служби України (ДПСУ); виокремлено сучасні напрями наукових досліджень професійної підготовки майбутніх працівників прикордонної служби; ураховано закордонний досвід соціально-економічної підготовки фахівців з охорони кордону. Підкреслимо, що дослідження історіографії становлення СЕП курсантів і слухачів передбачало врахування: основних історичних віх розвитку українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.); сучасної теорії і практики виховання слухачів вищих військових закладів у процесі навчання; основи військової педагогіки; історії охорони кордонів України та історії кордонів та Прикордонних військ України на варті рубежів Батьківщини під час

становлення та розбудови Прикордонних військ України з 1991 року; політичних аспектів формування та охорони державного кордону [1]. Це рішення продиктовано тим фактом, що проблема СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ має певні специфічні характеристики, що не дозволяло обмежитися існуючими дослідженнями в галузі історії освіти.

Примітно, що перші спроби історіографічної систематизації наукових знань зроблені Аристотелем, котрий залежно від сфери застосування виокремив три етапи їх становлення: на першому етапі – теоретичному – пізнання здійснюється заради нього самого, на другому етапі – практичному – пізнання дає змогу сформулювати принципи і керівні ідеї практичної діяльності людини, на третьому – творчому – пізнання забезпечує створення чогось прекрасного. Тому дотримання вимоги відповідності змісту розробленої концепції історіографії становлення СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ здійснювалося з опорою на Аристотелівські рівні наукового узагальнення.

Водночас, урахувалося, що сучасний підхід до побудови історіографії будь-якої педагогічної проблеми передбачає розкриття її генези в науці і практиці, що репрезентується шляхом виокремлення етапів розвитку проблеми, хронологічної систематизації знань про досліджуваний феномен, виявленні соціально-історичних, культурно-історичних, науково-теоретичних та інших передумов становлення проблеми, які забезпечують її подальший розвиток. Такий функціональний підхід до проблеми історіографічно адекватного тлумачення розвитку існуючої системи СЕП курсантів і слухачів дав змогу виокремити передумови формування соціально-економічної компетентності офіцерів-прикордонників у процесі безперервної освіти. Тут під передумовами розуміємо об'єктивно існуючі обставини, що відображають еволюцію наукових уявлень про сутність соціально-економічної компетентності в історичному контексті. Апелювання до вимоги відповідності змісту розробленої концепції історіографії становлення СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ дало змогу виокремити чотири групи передумов формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ.

Перша група відображає основні характеристики сучасної соціально-економічної ситуації в країні та її вплив на організаційно-економічну діяльність офіцерів ДПСУ, що дозволяє зафіксувати існуючі умови життя людей у соціумі, які визначають економічні потреби і можливості їх задоволення на основі сформованого економічного мислення, світоглядних орієнтирів, економічних цінностей, економічної грамотності.

Друга група характеризує соціальне замовлення на вирішення досліджуваної проблеми, що репрезентовано в таких нормативно-правових актах: Конституція України; Закони України «Про вищу освіту», «Про державний кордон України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про освіту», «Про прикордонний контроль» та ін.; Накази Адміністрації ДПСУ «Про затвердження Інструкції про організацію фінансового господарства в органах Державної прикордонної служби України» (від 28.02.2006 р. № 155), «Про затвердження Переліку посад військовослужбовців Державної прикордонної служби України, що підлягають заміщенню особами офіцерського складу, та граничних військових звань за цими посадами» (від 28.09.2012 № 770), «Про оголошення та введення в дію рішення колегії ДПСУ» (від 15.12.2010 № 996) та ін.; Державний стандарт професійної освіти галузі знань 25 – воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, спеціальності 252 «Безпека державного кордону» (2016 р.); розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії розвитку Державної прикордонної служби» (2015 р.); «Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами» (2015 р.); Концепція розвитку освіти на 2011–2015 роки (2011 р.); Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (2017 р.) та ін., які висувають до системи вищої військової освіти вимоги щодо результатів і завдань соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів цієї спеціальності.

Третя група відображає результати теоретичного вивчення досліджуваної проблеми, фіксуючи рефлексовану автором наукову спадщину в запропонованому розумінні сутності, структури та змісту соціально-економічної компетентності курсантів і слухачів у НАДПСУ.

Четверта група – характеризує способи вирішення проблеми в освітній практиці, що віддзеркалюються в особливостях і вимогах до соціально-економічної підготовленості персоналу ДПСУ.

Ще однією вагомою характеристикою авторської концепції є забезпечення її наукової новизни і теоретичної значущості змісту. Адже, як підкреслює І. Мельничук [3], наукова новизна і теоретична значущість виступають основними показниками якості будь-якого завершеного науково-педагогічного дослідження [3, с. 189]. Оскільки педагогічна концепція є формою репрезентації результатів дослідження СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, відтак її змістове наповнення також має містити нові для військової педагогіки дані, які здатні вплинути на її подальший розвиток. Погоджуємося з думкою Д. Чернілевського [5], що новизна є загальнонауковим критерієм, який відображає нові знання про досліджуваний феномен. При цьому

методолог розрізняє теоретичну і практичну новизну. Тому в межах розробки авторської концепції СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ передбачалося досягнення її теоретичної новизни, що передбачає фіксацію закономірностей, методологічних підходів, принципів, дотримання та реалізація яких забезпечує формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ; та практичної новизни – реалізації теоретично обґрунтованих педагогічних умов і спроектованої структурно-функціональної моделі СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти, розробки методичних рекомендацій щодо вдосконалення СЕП майбутніх офіцерів-прикордонників.

Забезпечення можливості ефективного використання авторської педагогічної концепції здійснювалося з опорою на два ключових аспекти. Перш за все йдеться про межі застосування систематизованого концептуального знання, в яких відображаються загальні умови, де доцільно використовувати розроблену концепцію (ЗВО, особливості взаємодії суб'єктів освіти, вимоги до засобів освітнього процесу тощо). По-друге, доцільно враховувати ступінь ефективності роботи педагогів у рамках даної концепції. Зазначимо, що для врахування другого аспекту здійснювалася цілеспрямована підготовка викладачів, котрі брали участь в експериментальному дослідженні, до формування соціально-економічної компетентності майбутнього персоналу ДПСУ.

Зовнішня експертиза запропонованої концепції передбачала оцінку ступеня її позитивного впливу на організаційне вдосконалення освітнього процесу СЕП у НАДПСУ; оптимізацію існуючих ресурсів СЕП курсантів і слухачів на основі впровадження структурних складників концепції тощо.

Здійснений аналіз визначень і філософських підходів до тлумачення концепції, як правило, використовується в двох основних контекстах: внутрішньому або зовнішньому відносно до процесу вивчення явища, а саме, як спрямовуюча, ключова ідея дослідження або як форма репрезентації та демонстрації результатів наукової роботи. В останньому випадку концепція є певною теоретичною конструкцією, а відтак характеризується чітко вираженою логічною структурою. Найбільш точним з точки зору завдань нашого дослідження є розуміння концепції як сукупності наукових знань про досліджуваний об'єкт, оформлених спеціальним чином. Знання є наслідком суспільної матеріальної і духовної діяльності людей, який репрезентовано в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків [7, с. 150]. Зважаючи на той факт, що дослідження призначення авторської педагогічної концепції детермінує розуміння її специфіки, пов'язаної з особливостями процесу СЕП майбутніх офіцерів-

прикордонників і репрезентації його результату – системи знань про соціально-економічну сферу, до ключових особливостей її змістового наповнення віднесено:

- динамічність предмету дослідження – в процесі освітньої діяльності курсанти, слухачі, педагоги не лише змінюють педагогічну реальність, але й змінюються самі;
- абстрактний характер основних методологічних інструментів отримання нового наукового знання в рамках розробленої концепції;
- завершена концепція віддзеркалюється у матеріальному носії, адже закріплена в текстовій, знаково-символьній формі.

Таке розуміння призначення й особливостей змісту педагогічної концепції СЕП курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ наштовхує на синонімічність термінів «теорія» і «концепція». Відзначимо, що нині під теорією в науці розуміють систему узагальненого достовірного знання про той чи інший «фрагмент» дійсності, яка описує, пояснює і передбачає функціонування сукупності її складових об'єктів. Примітно, що компонентний склад і властивості концепції відповідають характеристикам теорії. Однак ми, погоджуючись з науковою позицією С. Ястремської [8], вбачаємо між ними низку принципових відмінностей:

- 1) на основі однієї теорії може бути побудовано безліч концепцій;
- 2) концепція в змістовному плані відображає тільки певний аспект теорії (тут – СЕП курсантів і слухачів);
- 3) концепція має більш чіткі контури і, на відміну від теорії, не має неопрацьованих напрямів, невирішених завдань, оскільки в ній містяться відомості, щодо яких отримані достовірні дані;
- 4) концепція на відміну від теорії завжди має однозначну термінологію [8, с. 280].

Дискусія

Підкреслимо, що детальний теоретичний аналіз репрезентованих у науковій літературі педагогічних концепцій, засвідчив різноплановість наукових позицій щодо їх композиційної побудови. Так, наприклад, розроблена О. Торічним концепція формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання [4] містить аналітичне обґрунтування досліджуваної проблеми, актуальність, мету і завдання, сутність концепції, а також прогноз кінцевих результатів від запровадження розроблених положень у практику освітнього процесу [4, с. 123]. Запропонована І. Блощинським педагогічна концепція професійної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України з використанням технологій дистанційного навчання [1] складається з принципів проектування та організації дистанційної освіти, становлення, розвитку і функціонування методичної системи згаданого процесу, дидактичних

вимог до дистанційного навчання, що забезпечують професійну компетентність курсантів. Педагогічна концепція, розроблена А. Галімовим, обмежується положеннями, які характеризують особливості досліджуваного феномена й умовами успішності його функціонування [2, с. 167]. Не заперечуючи наукової цінності і значущості отриманих дослідниками результатів, відзначимо, що репрезентація представлених концепцій у структурному і змістовному плані не завжди відповідає її конструктивному змісту. Все це диктує необхідність виокремлення основних складників педагогічної концепції соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ, обов'язкових для її ідентифікації як наукової теорії.

Висновки

Детальний порівняльно-синтетичний аналіз сучасних наукових досліджень засвідчив, що структуру «розвиненої» теорії становлять фундаментальні поняття та закони функціонування теоретичного знання, що визначають зв'язок між ними, сукупність принципів, а також компоненти процесуального характеру (процедури вимірювання, передбачення, загальна

інтерпретація основного змісту теорії). Подібна структура є продуктивною для формальних теорій, що допускають аксіоматичну побудову, однак виявляються неадаптивними до педагогічної науки. Апелювання до цього факту дало змогу зробити припущення, що композиційно авторська педагогічна концепція соціально-економічної підготовки курсантів і слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ як система наукових знань і форма публічної репрезентації результатів досліджень містить такі структурні частини: загальні положення; понятійно-категоріальний апарат; теоретико-методологічні основи; ядро концепції; змістовно-сміслове наповнення; педагогічні умови ефективного функціонування і розвитку досліджуваного феномена; верифікація.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у розробці методичних рекомендації щодо вдосконалення соціально-економічної підготовки курсантів та слухачів у процесі безперервної освіти в НАДПСУ.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Список використаної літератури

1. Блощинський І. Г. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки фахівців Державної прикордонної служби України з використанням технологій дистанційного навчання : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2016. 562 с.
2. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2005. 456 с.
3. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : моногр. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 326 с.
4. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : моногр. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. 536 с.
5. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Вінниця : АМСКП, 2010. 484 с.
6. Яковлев Е.В., Яковлева Н. О. Педагогическая концепция: методологические аспекты построения. М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 239 с.
7. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. М.: Смысл, 2001. 366 с.
8. Ястремська С. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-те. імені В. Гнатюка, 2018, 166 с.

References

1. Bloshchynskiy, I. H. (2016), "Teoretychni ta metodychni osnovy profesiinoyi pidhotovky fakhivtsiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy z vykorystanniam tekhnolohii dystantsiinoho navchannia" [Theoretical and methodological basis of the State Border Guard Service of Ukraine specialists' professional training using distance learning technologies]. Doctor's thesis. Khmelnytskyi [in Ukrainian].
2. Halimov, A. V. (2005), Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnih ofitseriv-prykordonnykiv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom [Theoretical and methodical grounds of future border guard officers training for pedagogical work with personnel]. Doctor's thesis. Ternopil [in Ukrainian].
3. Melnychuk, I. M. (2010), Teoriia i praktyka profesiinoyi pidhotovky maibutnih sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii [Theory and practice of future social workers professional training by means of interactive technologies]. Ternopil: Ekonomichna dumka. [in Ukrainian].
4. Torichnyi, O. V. (2012), Teoriia i praktyka formuvannia viiskovo-spetsialnoi kompetentnosti maibutnih ofitseriv-prykordonnykiv u protsesi navchannia [Theory and practice of formation of military special competence of future border guard officers in the process of study]. Khmelnytskyi: Vyd-vo NADPSU [in Ukrainian].
5. Chernilevskiy, D. V. (2010), Metodolohiia naukovo diialnosti (Methodology of scientific activity). (2nd ed., rev.). Vinnytsia: AMSKP [in Ukrainian].
6. Yakovlev, E. V. & Yakovleva, N. O. (2006), Pedagogicheskaya kontseptsiya: metodologicheskie aspekty postroeniya [Pedagogical concept: methodological aspects of construction]. Moscow: Gumanitar. izd. tsentr VLADOS [in Russian].
7. Yasvin, V. A. (2001), Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu [Educational environment: from modeling to design]. Moscow: Smysl. [in Russian].
8. Yastrem'ska, S. (2018), Teoriia i metodyka profesiinoyi pidhotovky maibutnih mahistriv sestrinskoyi spravy u vyshchyykh medychnykh navchalnykh zakladakh zasobamy dystantsiinoho navchannia [Theory and methods of future masters of nursing professional training in higher medical educational institutions by means of distance learning]. Doctor's thesis. Ternopil [in Ukrainian].

Надійшла 25.11.2019